

CZU: 343.23:343.3/7

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6563879>

INFRAȚIUNEA DEVIATĂ, INFRAȚIUNEA PROGRESIVĂ, INFRAȚIUNEA DE OBICEI ȘI INFRAȚIUNEA COMPLEXĂ: FORME ALE UNITĂȚII DE INFRAȚIUNI

Cristina PAPANAGA

Universitatea de Stat din Moldova

În acest studiu sunt analizate, într-o modalitate unică, următoarele forme ale unității de infracțiuni: infracțiunea deviată, infracțiunea progresivă, infracțiunea de obicei și infracțiunea complexă. Astfel, sunt definite noțiunile fiecărei forme de unitate infracțională, împreună cu trăsăturile lor caracteristice, este specificată localizarea lor în Codul penal, fiind aduse exemple elocvente de aplicare a acestor forme preluate din practica judiciară. Nu în ultimul rând, au fost stabilite argumente pro și contra vizavi de teoriile doctrinare privind formele unității infracționale.

Cuvinte-cheie: *infracțiune deviată, infracțiune progresivă, infracțiune de obicei, infracțiune complexă, unitate de infracțiuni.*

DEVIATED CRIME, PROGRESSIVE CRIME, USUAL CRIME AND COMPLEX CRIME: FORMS OF UNITY OF CRIME

In this study, it's analyzed the following forms of unity of crime: deviated crime, progressive crime, usual crime and complex crime, in an unique modality. So, the notions of each form of unity of crime were defined, together with their characteristic features, their location in the criminal code, with the assignment of examples found with their implication, taken from the judicial practice. Not least, some pro and against arguments towards doctrinal theories on the forms of the unity of crime were established.

Keywords: *deviated crime, progressive crime, usual crime, complex crime, unity of crime.*

Introducere

În cadrul acestui studiu se face o analiză complexă a formelor unității de infracțiune, și anume: infracțiunea deviată, infracțiunea progresivă, infracțiunea de obicei și infracțiunea complexă. Ca bază a acestei analize servesc legislația națională și cea internațională, fiind aduse, cu titlu de exemple concrete din practica judiciară, cazuri în care s-au aplicat formele infracțiunii unice. Totodată, au fost selectate lucrările recente ale autorilor care au abordat minuțios și vast această tematică, intervenind cu argumente pro și contra.

Rezultate și discuții

Instituția infracțiunii unice se caracterizează printr-un număr redus de reglementări privind formele de unitate infracțională, precum și criteriile de delimitare a acestora. Cu toate acestea, jurisprudența și doctrina reprezintă factorii determinativi în completarea și evoluția cunoștințelor în acest domeniu.

Există forme ale infracțiunii unice care nu sunt menționate în Partea generală a Codului penal al Republicii Moldova, dar care se pot regăsi în Partea specială, cum ar fi: infracțiunea deviată, infracțiunea progresivă, infracțiunea de obicei și infracțiunea complexă.

Ab initio remarcăm că infracțiunea deviată constituie termenul mai puțin dezvoltat în doctrina națională comparativ cu cel analizat în doctrina internațională, autorii autohtoni intervenind cu anumite aspecte limitative în acest sens.

În contrast, observăm numeroase opinii și studii, efectuate de către cercetătorii români, vizavi de conceptul infracțiunii deviate în dreptul penal. Însă, actualmente, nici între analiștii români nu există o părere unanimă referitor la termenul pus în discuție, ceea ce demonstrează necesitatea demarării unor reflecții mult mai ample și complexe caracteristice subiectului dat.

Deoarece definiția noțiunii de infracțiune deviată nu este reglementată nici în Codul penal al Republicii Moldova, nici în Codul penal al României, aceasta a fost dezvoltată de doctrină.

Într-o poziție majoritară, infracțiunea deviată reprezintă acea infracțiune care este săvârșită fie prin devierea acțiunii, datorită greșelii făptuitorului, de la obiectul sau persoana împotriva căreia fusese îndreptată la un alt obiect sau o altă persoană, fie prin îndreptarea acțiunii, datorită erorii făptuitorului, asupra altei persoane ori asupra altui obiect decât acela pe care făptuitorul voia să-l vatăme sau să-l pună în pericol [1, p.163].

Cu alte cuvinte, este deviat actul de executare, ca element al laturii obiective, și nu infracțiunea, ca instituție de drept penal. Or, împărtășim părerea cercetătorului D.Martin [2, p.61], conform căruia este lesne de observat că infracțiunea deviată apare în legătură cu și este rezultatul unei erori și reprezintă fie o deviere a acțiunii făptuitorului datorită unei greșeli a acestuia, fie a unei reprezentări greșite cu privire la obiectul atentării.

În așa mod, se conturează două situații distincte cu privire la infracțiunea deviată:

a) prin devierea acțiunii, datorită greșelii făptuitorului, de la obiectul sau persoana împotriva căreia fusese îndreptată la un alt obiect sau o altă persoană (*aberratio ictus*);

b) prin îndreptarea acțiunii, datorită erorii făptuitorului, asupra altei persoane ori asupra altui obiect decât acela pe care făptuitorul voia să-l vatăme sau să-l pună în pericol (*error in persona* sau *error in rem*) [3, p.494-495].

Cu titlu de exemplu, în literatura de specialitate se menționează că există infracțiune deviată, în modalitatea *aberratio ictus*, atunci când făptuitorul care s-a pregătit și a acționat în vederea uciderii unei anumite persoane, dar, din cauza mișcării neașteptate a victimei sau a greșitei mânuiri a armei, rezultatul mortal nu s-a produs asupra victimei pe care făptuitorul o avea în reprezentare, ci asupra altei persoane care se afla în fața sa, iar în modalitatea erorii asupra obiectului, atunci când agresorul confundă, noaptea, persoana pe care voia să o ucidă cu altă persoană și o ucide pe aceasta din urmă (*error in persona*), sau cazul când persoana care fură un automobil de o anumită marcă, în locul unui automobil de o marcă superioară (*error in rem*) [4, p.218].

Dacă în cazul infracțiunii deviate există o singură infracțiune intenționată, comisă asupra victimei efectiv lezate, ori o pluralitate de fapte, o tentativă față de persoana (obiectul) vizată de făptuitor, și o faptă consumată, din culpă, față de persoana (obiectul) vătămată efectiv etc. – în toate cazurile există consecințe diferite în ce privește răspunderea penală ori coroborarea cu alte reglementări penale, în funcție de soluția adoptată cu privire la formele de unitate naturală sau de pluralitate reținute [5, p.11].

Considerăm că este important a se determina dacă în sarcina făptuitorului se stabilește săvârșirea unei singure infracțiuni sau a unui concurs de infracțiuni în cazul infracțiunii deviate. În aceste două situații, răspunderea penală este diferită, luându-se în considerare durata pedepselor care poate fi mai mare în cazul unității infracționale, raportându-se la urmarea unică, care poate fi mai gravă; precum și în cazul concursului de infracțiuni cu aplicarea obligatorie a sporului (indicat de Noul Cod penal al României) sau a cumulului pedepsei închisorii cu amenda.

În anumite cazuri speciale, eroarea cu privire la persoană sau obiect poate produce efecte juridice. Spre exemplu, în cazul în care A distruge un telefon mobil, considerând că acesta îi aparține lui B, însă în realitate acesta era telefonul său, nu se va reține o infracțiune de distrugere, proprietarul putând să își distrugă bunul propriu fără a răspunde penal. De asemenea, eroarea cu privire la persoană poate atrage o altă încadrare juridică a faptei. Spre exemplu, în cazul în care o persoană urmărește să îl ucidă pe polițistul care în urmă cu o lună îi aplicase o amendă contravențională, însă îl confundă pe acesta cu o altă persoană, care nu este funcționar public, în sarcina autorului se va reține o infracțiune de omor, prevăzută de art.188 din Codul penal, iar nu comiterea infracțiunii de ultraj, prevăzută de art.257 alin.(2) raportat la alin.(4) art.257 din Codul penal. În același sens, în practica judiciară s-a decis că în cazul în care inculpatul a sustras o serie de bunuri, având convingerea că toate aparțin mamei sale, deși în realitate unele dintre ele aparțineau unei alte persoane, în sarcina sa se va reține o singură infracțiune de furt care se urmărește la plângerea prealabilă a persoanei vătămate [6, p.170].

Trecând la infracțiunea progresivă, putem menționa că aceasta constituie o formă a unității legale de infracțiune [7, p.92], având drept trăsătură caracteristică agravarea în timp a urmării imediate. În doctrină, infracțiunea progresivă este definită ca „infracțiunea a cărei urmare imediată se agravează fie prin amplificarea urmării inițiale, fie prin producerea și a altor urmări ori prin suprapunerea unor alte urmări fără o nouă intervenție din partea autorului” [8, p.100]. O altă definiție determinantă a infracțiunii progresive este următoarea: „Acea infracțiune care după atingerea momentului consumativ corespunzător unei anumite infracțiuni, fără intervenția făptuitorului, își amplifică progresiv rezultatul, ori se produc urmări noi [corespunzătoare] unei infracțiuni mai grave” [9, p.269].

Astfel, infracțiunea progresivă cunoaște două momente: momentul consumării și momentul epuizării. Momentul consumării reprezintă momentul producerii primei urmări, iar momentul epuizării constituie momentul în care survine urmarea cea mai gravă, în baza căreia se stabilește încadrarea juridică finală.

Comparând infracțiunea progresivă cu celelalte infracțiuni cu durată de consumare, evidențiem faptul că, în cazul infracțiunii progresive, pentru identificarea legii aplicabile se va ține cont de momentul consumării și nu de cel al epuizării.

Se realizează punctului de vedere exprimat și analiștii F.Strețeanu și R.Moroșanu [10, p.125], conform cărora „... în cazul infracțiunii progresive, spre deosebire de celelalte infracțiuni din această categorie, agravarea urmării se produce fără o nouă intervenție a autorului, ceea ce înseamnă că nu există o acțiune a acestuia comisă sub legea nouă”.

Calificarea unei infracțiuni ca progresivă cunoaște mai multe aspecte practice. În primul rând, deoarece infracțiunea progresivă aparține unității de infracțiune (iar nu pluralității), făptuitorul va fi sancționat pentru infracțiunea cea mai gravă la care a ajuns rezultatul definitiv produs (și nu pentru un concurs între infracțiuni), deoarece, așa cum s-a afirmat la nivel doctrinar, rezultatul mai grav determină și încadrarea juridică a faptei [11, p.101].

Cu titlu de exemplu, C.Sima a identificat prezența infracțiunii progresive [12, p.11] în situația în care inițial s-a apreciat că plaga cauzată de inculpat victimei va necesita îngrijiri medicale de numai 9 zile, însă ulterior au intervenit complicații care au impus un tratament medical de mai mult de 60 de zile. Încadrarea juridică a faptei în vătămare corporală gravă prevăzută de art.182 alin.(1) C.p. anterior este corectă. În adevăr, în situația de mai sus este vorba de o infracțiune progresivă, la care urmările se prelungesc după consumare, prin amplificarea lor progresivă, astfel că încadrarea juridică este determinată de durata îngrijirilor medicale până la momentul epuizării faptei, adică până când urmările subsecvente consumării infracțiunii au încetat.

Drept urmare la speța prezentată *supra*, nu putem nega concluzia autorului că „infracțiunile mai grave, realizate ca urmare a amplificării progresive a rezultatului, absorb în conținutul lor infracțiunile mai ușoare. Această absorbție are loc prin voința legiuitorului, care prevede ca infracțiuni de sine stătătoare diverse etape pe care le parcurge în evoluția sa rezultatul inițial” [13, p.11].

La rândul său, este denumită de obicei sau de obișnuință acea infracțiune ce se săvârșește prin repetarea faptei incriminate de un număr de ori suficient de mare pentru ca, din această repetare, să rezulte că făptuitorul desfășoară activitatea infracțională respectivă de obicei, din obișnuință sau ca îndeletnicire [14, p.39].

La art.154 alin.(2) din Partea generală, Titlul VII al Codului penal român [15] este menționat termenul de la care începe să curgă săvârșirea infracțiunii de obicei, și anume – de la data săvârșirii ultimului act.

Potrivit pct.3 al Deciziei Înaltei Curți de Casație și Justiție a României nr.5 din 11 februarie 2019 referitoare la interpretarea și aplicarea art.174, cu referire la art.154 alin.(2) teza 1 din Codul penal [16], s-a precizat că, de cele mai multe ori, legea nu deosebește momentul curgerii termenului de prescripție de momentul epuizării urmării infracțiunii, momentul producerii rezultatului final (infracțiunea continuată, infracțiunea continuă, infracțiunea de obicei), întrucât acțiunea și rezultatul sunt îndeobște concomitente. Singura excepție o constituie infracțiunile progresive, în cazul cărora făptuitorul, odată ce a săvârșit actul, nu ar mai putea împiedica producerea rezultatului.

Exemplu de infracțiune de obicei oferă cercetătoarea M.Pocora [17, p.191-193], încadrând în această categorie infracțiunea de cerșetorie și prostituție, adăugând că trăsătura esențială a acestei infracțiuni poate fi desprinsă chiar din denumirea acesteia „de obicei”, ceea ce denotă o ocupație, o meserie ori o modalitate de a-și petrece timpul cu activități ce întrunesc condițiile unei infracțiuni, sancționate de legea penală.

Mai multe trăsături caracteristice infracțiunii de obicei le deducem din asemănările și deosebirile dintre infracțiunea de obicei și infracțiunea continuată, identificate de către autoarea citată:

- existența mai multor acte în alcătuirea elementului material al fiecărei infracțiuni;
- unitate de subiect activ;
- acțiunile sau inacțiunile ce alcătuiesc elementul material sunt de aceeași natură;
- săvârșirea acțiunilor sau inacțiunilor la diferite intervale de timp;
- infracțiunea de obicei se consumă în momentul săvârșirii celui de-al treilea act;
- la infracțiunea de obicei un singur act nu are relevanță juridico-penală, poate constitui o contravenție;
- în cazul infracțiunii de obicei, tratamentul juridic este mai blând comparativ cu cel pentru infracțiunea continuată, aplicându-se doar o sancțiune pentru infracțiunea respectivă.

În esență observăm că, deși legea penală nu precizează limita minimă sau maximă a numărului suficient de acte materiale la constituirea infracțiunii, totuși practica judiciară stabilește existența a cel puțin trei acțiuni sau inacțiuni, fiecare act în parte neputând avea caracter penal, ci doar luat în ansamblu, în totalitatea lor.

Considerăm cu fermitate că lacuna legislativă de omitere a precizării momentului de consumare a infracțiunii analizate oferă infractorilor posibilitatea de a profita din plin de săvârșirea fără de număr a infracțiunilor de obicei. Or, de cele mai dese ori, cei care își câștigă mijloacele de existență prin activități infracționale

afirmă fie că au săvârșit actul pentru prima oară, fie că este al doilea act de acest fel. Drept consecință, aceștia din urmă sunt sancționați doar cu o amendă contravențională, cazurile în care pot fi reținute infracțiunile de prostituție ori de cerșetorie fiind extrem de reduse. Așadar, în rare cazuri se constată conținutul constitutiv al acestor infracțiuni.

O altă omisiune ar fi că legea penală nu face referire la cuantumul necesităților esențiale ale vieții, precizându-le doar cu titlu de exemplu, cum ar fi: îmbrăcămintea, hrana, locuința. În această ordine de idei, pot apărea dispute privind posibilitatea încadrării în conținutul constitutiv al infracțiunii de prostituție, atunci când subiectul activ, în consecința raporturilor sexuale practicate, primește obiecte de lux – o haină de blană ori o bijuterie, a căror valoare depășește esențial necesitățile vitale ale vieții.

În fine, conform prevederilor art.35 alin.(2) din Codul penal al României, infracțiunea este complexă când în conținutul său intră, ca element constitutiv sau ca element circumstanțial agravant, o acțiune sau o inacțiune care constituie prin ea însăși o faptă prevăzută de legea penală.

Infracțiunea complexă cuprinde ca element constitutiv o (in)acțiune care este incriminată în mod distinct de legea penală și se poate realiza prin [18, p.117]:

- reuniunea a două/mai multor fapte, care își pierd autonomia, formând o nouă infracțiune distinctă de cele reunite (spre exemplu, tâlhărie = furt + vătămare corporală);
- absorbție: forma tip este ea însăși infracțiune, dar legea prevede condiții suplimentare, schimbându-se încadrarea juridică (spre exemplu, purtare abuzivă = lovire/alte violențe + condiția ca autorul să se afle în exercițiul atribuțiilor). Este necesar ca infracțiunea absorbantă să nu poată fi comisă fără comiterea infracțiunii absorbite și să aibă un maxim special mai mare decât maximul special prevăzut pentru infracțiunea absorbită.

Potrivit opiniei autorului C.Ghigheci [19], în cazul infracțiunii complexe este vorba de o aparență de pluralitate, deoarece în conținutul ei intră o acțiune sau inacțiune care constituie prin ea însăși o altă faptă prevăzută de legea penală, putând crea astfel impresia că am fi în prezența unei pluralități de infracțiuni; însă – prin voința legiuitorului – în aceste situații suntem în prezența unei unități de infracțiuni, deoarece se va reține în sarcina făptuitorului doar infracțiunea complexă, nu și infracțiunea sau infracțiunile care intră în conținutul acesteia.

Autorii S.Brânza, X.Ulianovschi, V.Stati, V.Grosu și I.Țurcanu propun, cu titlu de exemplu, în calitate de infracțiune complexă, infracțiunea prevăzută la lit.f) alin.(2) art.145 CP RM: „Gradul de pericol social al infracțiunii complexe este mai mare decât al fiecăreia din infracțiunile componente, pentru că sunt puse în pericol mai multe obiecte juridice, iar reunirea lor într-o infracțiune complexă asigură o luptă mai eficientă împotriva unor astfel de fapte” [20, p.60].

Așadar, împărțim opinia cercetătorilor, potrivit căreia, fiind vorba de o infracțiune unică, calificarea prin concurs ar însemna încălcarea principiului înscris la alin.(2) art.7 CP RM, întrucât făptuitorul ar fi tras de două ori la răspundere penală pentru aceeași faptă.

Ca situație de caz, și C.Ghigheci propune: fapta de furt săvârșită prin folosirea violenței fizice, la care se va reține doar infracțiunea de tâlhărie, nu și infracțiunile de furt sau lovire în concurs cu aceasta; sau în cazul lovirii unui funcționar public care îndeplinește o funcție ce implică exercițiul autorității de stat – se va reține doar infracțiunea de ultraj, nu și infracțiunea de lovire, alături de aceasta. În aceste cazuri, faptele săvârșite întrunesc elementele constitutive atât ale infracțiunii complexe, cât și ale infracțiunilor absorbite de aceasta, dar prin voința legiuitorului va fi reținută doar infracțiunea complexă, soluție cu care suntem în totalitate de acord.

M-C. Ivan, de exemplu, descrie infracțiunea complexă în formă agravantă, care este caracterizată prin absorbția uneia sau a mai multor acțiuni ori inacțiuni în conținutul unei infracțiuni, ca element circumstanțial agravant, fapt ce atrage recalificarea întregii activități inițiale (variante tip) într-o variantă agravată (calificată) a acesteia. Comiterea acțiunii sau inacțiunii absorbite nu constituie o nouă infracțiune terțiară (ca la infracțiunea complexă în formă tip), ci duce la agravarea activității inițiale, atrăgând astfel sancționarea cu o pedeapsă mai mare decât cea stabilită pentru varianta tip [21].

Relevante sunt următoarele exemple invocate de către autoare: infracțiunea de încăierare prin care s-a cauzat o vătămare corporală uneia sau mai multor persoane; infracțiunea de omor calificat asupra a două sau mai multor persoane; acțiunile de distrugere și furt incluse în infracțiunea de furt calificat prin efracție.

În urma efectuării unei analize complexe a formelor unității de infracțiuni se desprinde concluzia că, în practică, încă se mai întâmpină dificultăți ce țin de caracterizarea unei activități infracționale ca o unitate sau ca o pluralitate de infracțiuni. Deseori, acțiunea care reprezintă latura obiectivă a componentei de infracțiune se realizează nu printr-o singură acțiune sau inacțiune, ci prin mai multe. În pofida acestui fapt, avem numai o singură infracțiune, săvârșită prin una dintre formele exemplificate în lucrare, datorită legăturii indisolubile obiective și subiective, care există între acțiunile sau inacțiunile prin care s-a săvârșit conținutul infracțiunii.

Concluzii

Rezumând cercetarea infracțiunii deviate, infracțiunii progresive, infracțiunii de obicei și a infracțiunii complexe, drept forme ale unității de infracțiuni, concluzionăm că există tendința de a se găsi o formulă modernă, prin care să se lărgescă conceptul acestora atât în legislația și doctrina națională, cât și în cea internațională. De aceea, propunerea *de lege ferenda* ar fi introducerea în Partea specială a Codului penal a prevederilor legale ce vizează formele unității infracționale, precum și extinderea noțiunilor date în doctrina materiei juridice.

Cu certitudine, trebuie conștientizată importanța caracterului unitar al formelor unității infracționale, datorită cărora putem face distincția dintre cazurile când o complexitate de acțiuni infracționale generează unitatea de infracțiuni sau, dimpotrivă, pluralitatea de infracțiuni. Actualmente, încă nu există o unanimitate de opinii vizavi de subiectul pus în discuție, uitându-se faptul că comiterea faptei prin realizarea mai multor modalități alternative nu schimbă unitatea de infracțiune săvârșită prin una dintre formele sale juridice: deviată, progresivă, de obicei sau complexă.

De altfel, fiind în prezența unei forme ale infracțiunii unice, calificarea prin concurs ar încălca grav principiul consacrat la alin.(2) art.7 din Codul penal al Republicii Moldova: non bis in idem. În consecință, infractorul ar fi supus de două ori răspunderii penale pentru una și aceeași faptă, acțiune inadmisibilă, interzisă de Constituția Republicii Moldova.

În esență, acțiunile diferite, săvârșite cu aceeași ocazie, într-o strânsă legătură cauzală între ele și exteriorizând o intenție unică, aparțin unor conținuturi diferite ale aceleiași infracțiuni. Această totalitate de acte infracționale reprezintă o singură infracțiune ce se manifestă datorită formelor sale juridice: infracțiunea deviată, infracțiunea progresivă, infracțiunea de obicei și infracțiunea complexă.

Referințe:

1. IVAN, M-C. *Unitatea de infracțiune*. București: C.H. Beck, 2019. 481 p. ISBN 978-606-18-0916-5
2. MARTIN, D. Unele reflecții privind infracțiunea deviată. În: *Materialele Conferinței „Integrare prin cercetare și inovare”*, Chișinău, 10-11 noiembrie 2021, p.61-63.
3. ȘTEFĂNOAIA, M. *Drept penal. Partea generală*. Vol.1. București: Universul juridic, 2020. 619 p. ISBN 978-606-39-0651-0
4. PAȘCU, I., UZLĂU, A.S. *Drept penal. Partea generală*. Ed. a 3-a. București: Hamangiu, 2013. 619 p. ISBN 978-606-678-701-7
5. PARASCHIV, G., PARASCHIV, R-G., PARASCHIV, D-Ș. *Unitatea naturală de infracțiune în Noul Cod penal*. București: Universul juridic, 2014, p.11.
6. BĂLAN M-D. Infracțiunea deviată – formă a unității sau pluralității de infracțiuni? În: *Revista Dreptul (Uniunea Juriștilor)*, 2016, nr.6, Issue 6, p.169-175.
7. UDROIU, M. *Drept penal. Partea generală. Partea specială*. Ediția a 4-a. București: C.H. Beck, 2013, p.92.
8. *Ibidem*, p.100.
9. MITRACHE, C., MITRACHE, C. *Drept penal român. Partea generală*. Ediția a VIII-a. București: Universul Juridic, 2010, p.269.
10. STRETEANU, F., MOROȘANU, R. *Instituții și infracțiuni în Noul Cod penal*. București, 2010. 359 p. A se vedea linkul: http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1219/Instituții%20Si%20Infracțiuni%20In%20Noul%20Cod%20Penal.pdf [Accesat: 15.02.2022]
11. UDROIU, M. *Op. cit.*, p.101.
12. SIMA, C. Unitatea de infracțiuni. În: *Revista Pro Lege*, 2014, nr.4, p.11.
13. *Ibidem*, p.11.
14. SIMIONESCU, E-G. Ansamblul faptic al infracțiunii de obicei. În: *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu. Seria Științe juridice*, 2019, nr.1, p.39.
15. Codul penal al României. Legea nr.286/2009 privind Codul penal. În: *Monitorul Oficial al României. Partea I*, 2009, nr.510. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/109855>

16. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr.5 din 11 februarie 2019 referitoare la interpretarea și aplicarea art.174, cu referire la art.154 alin.(2) teza I din Codul penal. În: *Monitorul Oficial al României*, 2019, nr.334. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/213378>
17. POCORA, M. Aspecte comparative privind infracțiunea continuată, infracțiunea de obicei și concursul real omogen de infracțiuni. În: *EIRP Proceedings*, 2008, vol.3, p.190-194
18. BOROI, A., ANGHEL, S. *Fișe de drept penal pentru admiterea în magistratură și avocatură*. Ediția a 5-a, revizuită și adăugită. București: Hamangiu, 2019.
19. Referințe de drept comparat în legătură cu infracțiunea complexă. În: *Revista Dreptul*, 2012, nr.1. Disponibil: <https://www.juridice.ro/202298/conceptul-de-infracțiune-complexa.html>
20. BRÂNZA, S., ULIANOVSKI, X., STATI, V., GROSU, V., ȚURCANU, I. *Drept penal. Partea Specială*. Volumul II. Ediția a II-a. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. 804 p.
21. IVAN, M-C. Infracțiunea complexă în formă agravantă. În: *Revista Pro lege*, 2017, nr.1, p.89-98.

Date despre autor:

Cristina PAPANAGA, doctorandă, Școala doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: avo.cristina.papanaga@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9516-1207

Prezentat la 09.03.2022